

SZAKIRODALOM

Festschrift für Rolf Birk zum siebzigsten Geburtstag (Hrsg.: Konzen, Horst; Krebber, Sebastian; Raab, Thomas; Veit, Barbara; Waas, Bernd; Tübingen, 2008, Mohr Siebeck)

A közelmúltban adta közre a tübingeni Mohr Siebeck Kiadó a Rolf Birk professzor hetvenedik születésnapja alkalmából összeállított tanulmánykötetet. A születésnap ünnepségre (amelyen több magyar kolléga is megjelent) az év tavaszán került sor a Trier-i Egyetemen. A több mint ezer oldalnyi terjedelmű kötetben ötvenhat tanulmány található.

Az emlékkönyv bevezetőjében a szerkesztők rövid összefoglalót közölnek Birk professzor életpályájáról, amelyet azért is érdemes röviden ismertetni, mert az ünnepelt Magyarország is jól ismert, a Miskolci Egyetem és a Pécsi Tudományegyetem honoris causa doktora, számos hazai konferencia rendszeres előadója, magyar nyelvre is lefordított tanulmányok, illetve tankönyvrészletek szerzője. Rolf Birk, aki Reinhold Zippelius tudományos asszisztenseként kezdte tudományos tevékenységét, 1971-ben habilitált az Erlangen-Nürnbergi Egyetemen „Die Arbeitsrechtliche Leitungsmacht” című dolgozatával, amely azóta is a német munkajogi irodalom egyik gyakran idézett darabja. Több német egyetemen töltött év után Erlangenben nevezték ki egyetemi tanárrá, majd 1976-tól az Augsburgi Egyetemre került. 1983 óta a Trier-i Egyetem Munkajogi, Magánjogi és Nemzetközi Magánjogi Tanszékének vezetője volt, egészen a professor emeritus cím odaítéléséig. Ugyanitt az Institut für Arbeitsrecht und Arbeitsbeziehungen in der Europäischen Gemeinschaften igazgatói teendőit is ellátta. Általa az összehasonlító munkajog egyik európai központjává fejlesztett intézetben több hazai kolléga végzett hosszabb-rövidebb időtartamú kutatómunkát.

Birk professzor mintegy háromszáz tudományos dolgozatot közölt. Munkásságának meghatározó vonása a munkajogi témák mellett a nemzetközi magánjogi, illetve összehasonlító jogi érdeklődés. Az egyedülállóan gazdag német és összehasonlító munkajogi munkásság mellett igen jelentős a kollíziós magánjogi munkássága is. Tagja, illetve hosszú évekig elnöke volt az Európa Tanács European Committee of Social Rights testületének. Számos munkajogi és nemzetközi magánjogi folyóirat alapítója és szerkesztője. Kiterjedt nemzetközi kapcsolatai körében számos ázsiai, észak-amerikai és európai egyetemmél, illetve kollégával működött és működik együtt, mintegy húsz egyetem vendégprofesszora volt és emellett közel húsz országban tartott előadásokat.

Az emlékkötet szerzőinek köre és a dolgozatok tematikája jól tükrözi Rolf Birk sokoldalú tudományos tevékenységét. A tanulmányok túlnyomó többsége természetesen munkajogi, illetve összehasonlító munkajogi tárgyú. Ezek mellett azonban például Kanzleiter tollából öröklési jogi összehasonlító témájú, Lindachertől kártérítési jogi, Ottótól a nem-

zetközi jogsegéllyel kapcsolatos, Pattitól a globalizációs jelenségek jogi vonatkozásairól szóló dolgozatot olvashatunk a kötetben. A munkajogásként is ismert Säcker polgári jogi, személyiségvédelmi tárgyú dolgozattal szerepel a kötetben, Siehr a borászat nemzetközi magánjogi vonatkozásait tárgyalja (nem utolsó sorban azért, mert az ünnepekt nagy borkedvelő és borértő), Weitbrecht a német társasági fúziós kontroll gyakorlatával foglalkozik.

A német Festschrift-irodalom napjainkra (a munkajogban is) számos klasszikusnak számító kötetet produkált; a Birk-kötet hamarosan minden bizonnyal ezek közé tartozik majd, elsősorban kiemelkedő munkajogi tárgyú dolgozatai, illetve szerzői gárdája okán. Az alábbiakban megkíséreljük a dolgozatok tematikus csoportosításban való bemutatását, noha – terjedelmi okokból – szükségképpen csak a hazai olvasó számára (feltételezhetően) legaktuálisabb közleményekre tudjuk felhívni a figyelmet. Jelezzük, hogy a tanulmányok túlnyomó része jogösszehasonlító jellegű.

Jól érzékelhető, hogy a szerzők legjelentősebb része kollektív munkajogi témát választott. Ennek valószínűsíthető oka, hogy a német munkajogban az utóbbi időben megfigyelhető a korábban kikristályosodott tanok megingása – nem utolsó sorban a német kollektív szerződéses gyakorlat, valamint európai munkajogi hatások (pl. az európai üzemi tanács intézménye), illetve a német gazdaság igen intenzív nemzetköziesedése okán. Az európai üzemi tanáccsal, illetve a munkavállalói részvétel német és európai intézményeivel foglalkozik Buchner, Franzen, Kreutz, Oetker Sadowski és Kühne tanulmánya. E dolgozatok elsősorban a gyakorlatban felmerült problémákra reagálnak. A kollektív szerződéses tematikájú tanulmányok elméletileg izgalmasabbnak látszanak és kollektív autonómia újszerű, perspektivikus jelenségeit vetik fel. Evju angol nyelvű munkája a kógens és diszpozitív munkajogi jogszabályokkal és kollektív szerződésekkel foglalkozik, míg Goos az európai szintű (hatályú) kollektív szerződés esélyeit és kockázatait tárgyalja. Figyelemre méltó az az álláspontja, hogy a szociális dialógus jelenlegi európai fejleményei mellett célszerűbbnek tűnik az egyes ágazatokra, illetve alágazatokra, illetve transznacionális vállalatokra vagy vállalatcsoportokra kiterjedő hatályú „önkéntes” megoldások prefrálása, mint a közösségi szintű jogi szabályozás lehetőségeinek keresése, esetleg erőltetése. Hasonló tárgykörű Weiss dolgozata, amely a transznacionális kollektív szerződéses struktúrákat elemzi, lényegében azonos következtetésre jutva. Reuter az ún. negatív koalíciós szabadság, a kollektív szerződés hatálya alatt nem állók védelmének kérdéseit taglalja. A lengyel Swiatkowski a kollektív szerződés egyes alapintézményeit elemzi a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet céljainak és egyezményeinek fényében, megállapítva, hogy még a 98. számú egyezményhez csatlakozott államok körében is számosat találunk, amelyekben alapvető ellentmondások találhatók a jogi szabályozásban. Waas az ún. tarifadiszpozitív, azaz a kollektív szerződéses szabályozásnak utat engedő állami szabályozás és a koalíciós szabadság összefüggéseivel foglalkozik, kísérletet téve az említett szemléletű tételes jogi szabályok előnyeinek és hátrányainak rendszerezésére, különösen a tarifális partnerek alkotmányos felhatalmazására, illetve ennek korlátaira figyelemmel. Több tanulmány (Hergenröder, Liu) érinti a munkaharc és a munkaügyi konfliktusok jogát és Schlachter közleménye már érinti az Európai Bíróság újabb ítéleteit (Viking Line,

Laval) is a vállaltok nemzetközi székhely-áthelyezése és az ezek ellen folytatott munkaharc arányossága kapcsán.

A napjaink német munkajogában igen hevesen vitatott, gyakorta az európai és a német jogalkotás és bírósági gyakorlat elleni éles kritikával illetett esélyegyenlőségi-antidiszkriminációs szabályozás problematikájával szintén több tanulmány (Adomeit, Hennsler és Tillmans, Waltermann, Park) foglalkozik. Konzen a tárgybani európai bírósági gyakorlat kapcsán a közösségi irányelvek jogi természetének újabb jelenségeit elemzi, azt a következtetést levonva, hogy az antidiszkriminációs ügyekben az irányelvek kiterjesztő európai bírósági értelmezése nem fér össze a(z elsődleges) közösségi jogi alapokkal. Wank ugyancsak az Európai Bíróság munkajogi ítéleteinek metodológiai aspektusait tárgyalja. Különösen figyelemre méltók e körben (a Konzen által is érintett) visszaható hatállyal kapcsolatos észrevételek.

Az európai és a német munkajog egyik legjobban feldolgozott területe a magyar munkajogban munkáltatói jogutódlásnak nevezett intézményrendszer, amelynek újabb jelenségeivel foglalkozik Löwisch tanulmánya, mégpedig a jubiláns egy igen korai ítéleti kommentárjából kiindulva. Birk már a hetvenes évek végén rámutatott a korabeli (azóta a BGB 613a §-ába inkorporált) német bírói gyakorlatnak arra az ellentmondására, amely a jogutódlási tényállásokban a munkavállalói ellentmondási jognak az elismeréséből, azaz a munkajogviszonyok automatikus átszállásának tagadásából fakad. Löwisch szerint a német jog ma is a közösségi jogba ütközik, ezért megítélése szerint a Szövetségi Munkaügyi Bíróságnak az EK-Szerződés 234. cikke alapján előzetes döntéshozatali eljárást kellene kezdeményeznie. Reichold a mind gyakoribb nemzetközi jogutódlási tényállások kérdéseivel foglalkozik, míg Jacobs a kérdéskör kollektív munkajogi vonatkozásaival. Számos dolgozat (Junker, Kaiser, Kort, Raab) érinti a munkajogviszony megszüntetésének, különösen a német felmondás-védelmi intézményrendszernek a jogát, de napjaink klasszikusa, a munkaerő-kölcsönzés is több szerző (Grillberger, Thüsing) érdeklődését kiváltotta.

Richardi munkásságának utóbbi évtizedeiben jól érzékelhető az egyházi munkajog iránti elkötelezett érdeklődése. Az emlékkötetben is a tárgybán közölt dolgozatot, mégpedig a téma egyik talán legkevésbé ismert vonatkozásában, az egyházi munkajogi jogviták rendezésében. Preis a közelmúltban egy pécsi konferencián is feldolgozott témát, az ún. flexicurity problémáját, illetve az Európai Bizottság 2006. év végi „Zöld Könyvét” elemzi. A jogpolitikai tézisektől erősen motivált dolgozat érinti a munkavállalóhoz hasonló jogállású (önálló foglalkozású) személyek kérdését is, amely napjainkban hazánkban is egyre inkább napirendre kerül.

A számos említetlenül maradt értékes dolgozat mellett két magyar szerző is szerepel a kötetben. Prugberger Tamás a felmondási rendszerre és a csoportos létszámcsökkentésre vonatkozó munkajogi és közszolgálati jogi szabályozást mutatja be hazánkban és a szomszédos posztkommunista országokban. Kiss György az alapjogok munkajogi összefüggéseit tárgyalja, figyelemmel az individuális, valamint a kollektív alapjogokra, illetve alapjogi kollíziós problémákra.

A kötetet Rolf Birk publikációinak rendkívüli gondossággal összeállított mutatója zárja, amely a monográfiák, tanulmányok, kommentárok, sőt kiadatlan munkák mellett a szerző hatvankettő szövetségi és tartományi munkaügyi bírósági ítélethez írt elemző megjegyzéseinek bibliográfiai adatait is tartalmazza.

Berke Gyula